

Отже, хронотоп роману «Жовтий князь» В. Барки, повісті «План до двору» Т. Осьмачки та оповідання «Буран» Ю. Мушкетика виявляє мотивацію письменників засобами художнього слова широко відтворити реальний час і реальний простір трагічних обставин 1932–1933 років в Україні. Ці тексти, справді, ілюструють «фабульну цілість соціально-історичного хронотопу» [2, с. 249].

Реальні факти, типові картини буття, типові стани людини за обставин голодного існування відтворюють хронотоп характерними образами, містять глибокі смисли для спрямування читача на розуміння причинно-наслідкових обставин художньої реальності, а відтак і фактичної.

Досліджені тексти виявлять потужну не лише етико-естетичну мету, а й націєтворчу місію. Засоби хронотопу в них мають виняткове значення.

Список використаних джерел

1. Барка В. Жовтий князь : роман / Василь Барка; передм. М. Жулинського. – К., 1991. – 266 с.
2. Копистянська Н. Час і простір у мистецтві слова : монографія / Нонна Копистянська. – Львів : ПАІС, 2012. – 342 с.
3. Мушкетик Ю. Буран // Гріх : оповідання / Юрій Мушкетик. – К., 2009. – С. 292–305.
4. Осьмачка Т. Старший боярин. План до двору : романи / Тодось Осьмачка; підгот. тексту, передмова С. Пінчука. – К., 1998. – 239 с.

Копейцева Л.П.

Конструенти психологізму у романі Р. Іваничука «Вогненні стовпи»

Роман Р. Іваничука «Вогненні стовпи» неодноразово ставав об'єктом вивчення та інтерпретації. Дослідників цікавила жанрова своєрідність твору, філософська, моральна, психологічна проблематика, структура, способи творення образів. Згадані аспекти набули оцінки у розвідках М. Ільницького, С. Жили, С. Підпригори, В. Чумака та ін. Проте часопросторовому психологічному аспекту твору не було присвячено спеціальної наукової студії.

Мета – з'ясувати особливості психологізму в романі, закономірності використання митцем психологічного інструментарію: портретів, пейзажів, внутрішнього мовлення.

У вітчизняному літературознавчому дискурсі заслуговує на увагу дослідження О.М. Січкара, у якому вона, спираючись на інші дослідження у цьому питанні, виокремлює три форми втілення психологізму: пряма (внутрішня, інтервентна), непряма (зовнішня, екстервентна) і сумарно означаюча. При цьому дослідниця наголошує, що кожна із форм

послугується своїми засобами і прийомами втілення психологізму: внутрішній монолог, внутрішній діалог, психологічне авторське зображення, сні, марення, сповідь, «потік свідомості» тощо; жести, рухи, пози, міміка, інтонація, психологічний портрет, психологічний пейзаж, психологічний інтер'єр, екстер'єр, психологічна деталь тощо [4, с. 39].

У своїй розвідці беремо за основу цю схему форм, прийомів та засобів втілення психологізму.

«Вогненні стовпи» – твір психологічно напружений, він покликаний дати читачеві ключ до розуміння життєдайних основ буття у світі. Наскрізними у романі є сентенції самого Р. Іваничука: «Все починається із власного нерва, немає ж вселюдської нервової системи. І тільки та людина, яка здатна глибоко відчувати родинний біль, може піднятися до розуміння болю верстви, нації, людства. У цьому сенс моєї філософії, набутої з власного досвіду в життєвому русі» [1, с. 37].

Спостерігаємо, що кожен образ, виписаний у творі письменником, так чи інакше пов'язаний з душевним переживанням героїв, що власне й впливає з форми викладу: «ми немовби безпосередньо чуємо голос душі персонажа як відлуння навколишнього світу, спостерігаємо сам процес народження думки й переживання» [3, с. 67]. Письменник у триптиху описує ті образи або дії персонажа, які спричиняють у його душі хвилю емоцій, переживань, роздумів. Наприклад, у II частині «Рев оленів нарозвідні» митець зосереджує увагу на ідеї первородного гріха та його спокутуванні, мотиві жертвовності та сприйняття реальних подій через апокаліптичні візії. Символічним у романі є образ вбитого оленя, звірини, яка вклала «в останній рев і лють свою, і кривду, й нерозуміння безглуздості кривавої смерті» [1, с. 76]. На нашу думку, автор переконаний, що убивство оленя Юрком Васютиним «залишило на землі сатанинську печать, яка давала дозвіл убивати, це була перша кривава смерть у Боднарівці» [1, с. 77].

Найвизраźніше психологічні колізії розкрито у притчі «Вогненні стовпи». Автор не пропонує читачам простого, однозначного вирішення психологічної колізії, намагається зрозуміти і об'єктивно подати позицію кожної зі сторін досліджуваного конфлікту. Перший варіант притчі – Василь вбиває офіцера, на що батько говорить: «Що ти наробив, сину? Він – не ворог...» [1, с. 225]. Інший варіант – Василь віддає зброю радянському офіцерові, батько, підсумовуючи зроблене сином, з прикрістю зауважує: «Що ж ти наробив, сину, та ж він наш запеклий ворог!» [1; с. 246]. Втретє, Василь намагається втекти, щоб не бути депортованим, офіцер стріляє йому в спину. Але кінцівка притчі є відкритою, поданою автором у всеохопному ракурсі: «На постріли вийшли з хати Іван, Марія й офіцер, вони з подивом спостерігали, як два сонця на небосхилі готуються до двобою...» [1, с. 257]. Автор тримає читача в особливому напруженні, з власними думками, співпереживанням до долі Василя.

Одним із векторів роману є психологічний портрет його персонажів. Для розкриття психологічної характеристики, що виявляється в рухах, діях персонажів, митець використовує статичний портрет, постійно акцентуючи риси-деталі: лик Андрія завжди стояв перед матір'ю Марією, навіть, дивлячись на Шполу, вона уявляла свого «живого первістка з

лютими, не синівськими очима»; в лейтенантові, який був подібний до Андрія віком, вона побачила «сині очі, які затінилися зняковілістю й провинністю» [1, с. 266]: Іван, «звівши важкі очі, нібито в орбітах у нього сиділи дві свинцеві кульки, що водно норували опускалися долу» [1, с. 274]; «в очах Воронюка немає й сліду від нахабства. . . , якісь вони згаслі, відсутні» [1, с. 230]. Як бачимо, у системі засобів видимої мови почуттів при розкритті психологічного стану персонажів Р. Іваничук особливу роль відводить живій «мові» очей. Вони надають зображеному більш живого, промовистого характеру: «сизий погляд Шкрупили уг'явся в Мирона, немов шупальці спрута, проник у душу і залишився там, пригаслий назавжди» [1, с. 229]; очі ворога (для майора Белідова, який утік від Захарчука – партизана УПА) «блищали, мов скляні, й дивилися з потойбіччя, то були очі не Захарчука, а самої смерті» [1, с. 233]

У портретуванні негативних образів романного триптиха «Вогненні стовпи» особливо яскраво проступає співвіднесення експліцитного опису та імпліцитного наповнення. Автор часто йде від опису зовнішнього вигляду до з'ясування психологічної сутності особистості.

Спостерігаємо в романі велику кількість пейзажних замальовок для опису галицької природи, яка сприймається як жива істота, що може реагувати на історичні події в унісон або контрастувати з психологічними переживаннями людей: «Перемішана чобітьми, копитами й гарматними колесами озимина чіплялася розмоклого на березневному талі ґрунту побілілими від холоду пучками й оживала поміж протоптаними, що повзли з орних обочин на ґрунь і там зливалися в чорну дорогу, котра знесилена розпласталась на хребті, немов з'валтована жінка, й нікому більше не було жодного до неї діла, бо село зі страху зсунулося в глибокі видолони й там запалося під землю» [1, с. 10].

Пейзаж у триптиху зображає місце і визначає час, окреслює настрій та переживання персонажів, як у плані зіставлення, так і протиставлення, відтворює історичний та національний колорит: «Біла габа (сніг) розкотилася сувоєм від Троєцького лісу через Лису гору аж до дебеславської видолони. Світ постав первісно чистим і однотонним, немов перед початком творіння. . . » [1, с. 202].

Отже, у романі Р. Іваничука «Вогненні стовпи» психологізм проявляється у різних формах його художнього втілення і служить способом як драматизації тексту, так і засобом характеристики персонажів.

Список використаних джерел

1. Іваничук Р. Вогненні стовпи : роман / Роман Іваничук. – Харків : Фоліо, 2013. – 507 с. – (Історія України в романах).
2. Ільницький М. Містерія Йорданської ночі / М. Ільницький // Дзвін. – 2004. – № 5–6. – С. 136–141.
3. Марко В.П. У вимірах стилю : [літературно-критичний нарис] / В.П. Марко. – К. : Дніпро, 1984. – 118 с. – (Бесіди про художню літературу).

4. Січкач О.М. Форми, прийоми та засоби втілення психологізму в українській літературі (спроба системного аналізу) / О.М. Січкач // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2010. – № 4 (191). – С. 35–43.

Копилу-Копилин Д.Д.

Супертема время-пространство-космос в литературных произведениях румынского национального поэта Михая Эминеску

У каждого народа есть собственные герои, ставшие национальными мифами. Мифы национальной истории – это легенды прошлого и наглядные примеры для будущего поколения (например, грек Александр Македонский, украинец-запорожец Богдан Хмельницкий, румын Штефан Великий). Мифы национальной культуры воплощаются в творчестве поэтов, возрождая символы духовности и подчеркивая национальные интересы того или иного народа. Литературно-художественные произведения национальных поэтов становятся признанными эталонами национального литературного языка. Именно благодаря национальному своеобразию своих произведений такие художники слова становятся признанными бардами-гениями или национальными поэтами. Как грек Гомер, итальянец Данте, англичанин Шекспир, немец Гёте, русский Пушкин, украинец Шевченко, румын Эминеску и многие другие, в каждом из которых заключен национальный компонент мирового культурного достояния человечества.

Определяющим аргументом причисления творца к мировому литературному ареопагу является его поэтико-мировоззренческая концепция и фундаментальная тематика творчества. Существует мнение, что исследование старых, ранее уже разработанных тем в произведениях Эминеску наносит ущерб его поэтическому достоинству. На наш взгляд, только поэт-гений в сила ассимилировать идеи, утверждённые тысячи лет тому назад, приспособить их к своей эпохе в общедоступной форме и интуитивно постичь истины, которые находят своё научное обоснование лишь через столетия.

Во многих исследованиях представлены концепты современной физики (Пространство, Время, Космос, Материя, Галактика) подобно тому, как их отображал Эминеску посредством своих поэтических метафор. Например, именно Эминеску образно выразил почти на полвека раньше то, что Эйнштейн отразил формулой $E=mc^2$, то есть теорию относительности, которая впоследствии была усовершенствована и продемонстрирована современными способами лишь в первое десятилетие XXI века.

Другое предвидение поэта Эминеску можно распознать в строках поэмы «*Lucafařarul*» («Утреннее Светило»), где речь идёт о путешествии за тысячи световых лет – туда и обратно, откуда лишь Гиперион может вернуться «на своё место на небесах», так как время сокращается и растягивается. Сегодня демонстрация включения путешествия небесного